कालेनाभिप्रवर्द्धिताः ॥ दर्शयन्ति विकारांस्तु विश्वरूपाद्विसर्गतः । अपस्मारो महाव्याधिस्तस्माद्दोषज एव तु" इति ॥ "धूर्त्तोऽपस्मारवरोगी स्यादिति" भाता० कर्म्म० । "अपस्मारादिरोगाणां ज्वरादीनां विशेषत इति" वटुकस्तोत्रम् ।

अपस्मारिन् त्रि० अपस्मार+अस्त्यर्थे इनि । १ अपस्मारवरोगयुक्ते । स्त्रियां ङीप् ।

अपस्य त्रि० अपसि कर्म्मणि साधुः अपस्+यत् । १ साधुकर्म्मकारिणि "अनाहुता अपस्योवसाना" इति "यजु० १०,७, अपस्याः अपसि कर्म्मणि साध्वयः" वे० दी० । "अपरेण स्वयमाहुत्यमेत्यापस्याः यज्ञ यज्ञानूकान्तेष्वपामिति" का० १७, ६,२, अपस्यास्तत्संज्ञका इष्टकाभेदा इति वेददी० ।

अपस्यु त्रि० अपः कर्म्मेच्छति अपस्+क्यच्-उ । १ कर्म्मेच्छौ "गिर यदी सबन्धवः पञ्चाग्राता अपस्यव" इति ऋ० ८, ४,२

अपह त्रि० अप+हन-"अमे क्लेगतपसोः" पा० ड । १ अपघातकर्त्तरि । क्लेगापहः पुत्रः तमोऽपहः सूर्य्यः । योगविभागादन्यत्रापि "सुपरीक्षितमद्राद्यमद्यान्यन्त्रैर्विषापहैरिति" मनुः

अपहत त्रि० अप+हन-क्त । १ विनाशिते "योऽयमात्माऽपहतपाप्मेति" श्रुतिः ।

अपहति स्त्री अप+हन-क्तिन् । १ नाशने । "न ह वै सशरीरस्य सतः प्रियाप्रिययोरपहतिरस्ति" छा० उ० ।

अपहर त्रि० अप+हृ-कर्त्तरि अच् । १ अपहरणकर्त्तरि "भद्रं भवेद्भवभयापहरं स्वलोके" इति हेमा० भवि० पु० ।

अपहरण न० अप+हृ-ल्युट् । १ स्तेये साधारणस्य परकीयस्य वा धनादिचौर्य्ये । "सीताद्रव्यापहरणे प्रस्तावामोषधस्य चेति" "निक्षेपस्यापहरणं नराश्वरजतस्य चेति" "भक्ष्यभोज्यापहरणे यानशय्यासनस्य च" इति च मनुः स्तेयस्वरूपञ्च स्मृतौ दर्शितं यथा "उपायैर्विविधैरेषां छलयित्वापकर्षणम् सुप्रमत्तप्रमत्तेभ्यः स्तेयमाहुर्मनीषिण" इति नार० । "स्यात् साहसं सन्वयवत् प्रसभं कर्म्म यत् कृतम् । निरन्वयं भवेत् स्तेयं कृत्वापह्नूयते च यदिति" मनुः । "अन्वयवद् द्रव्यस्त्रिराजाध्यक्षादिसमक्षं प्रसभं बलावष्टम्भेन यत् परधनहरणादिकं क्रियते तत् साहसं, स्तेयन्तु तद्विलक्षणं निरन्वयं द्रव्यस्वाम्याद्यसमक्षं वञ्चयित्वा यत् परधनहरणं तदुच्यते यच्च सान्वयमपि कृत्वा न भयेदं कृतमिति भयात् निह्नुते तदपि स्तेयमिति" मिताक्षरा । तच्च साधारणस्य परकीयस्य वा हरणम् "सामान्यद्रव्यप्रसभहरणात् साहसं स्मृतमिति" याज्ञ० उक्तेः । तथाच परकीये साधारणे वा द्रव्ये स्वत्वहेतुभूतलौकिकक्रयप्रतिग्रहादिकमन्तरेण स्वत्वापादनं हरणम् तदेव बलपूर्व्वकं साहसमिति भेद इति मिताक्षरादिमतम् दायभागमते तु साधारणद्रव्यस्य नापहरणं परमात्मस्वत्वद्रव्यस्येवापहरणमिति तत्रोक्तेरिति विशेषः । २ बलादपकर्षणे च । "निर्विशोऽतिसमर्थेन राज्ञाप्यपहरणेन चेति" देवी भा० ।

अपहरणीय त्रि० अपहर्त्तुमर्हति अप+हृ-अनीयर् । १ अपहरणयोग्ये तानि वस्तूनि च स्मृतौ दर्शितानि । "द्विजोऽध्वगः क्षीणवृत्तिर्द्वादशाहं च भुञ्जते । आददानः परक्षेत्रात् दण्डं दातुमर्हति" मनुः । "चणकर्म्मीक्षिणोधूमयवानां सूक्ष्मभाषयोः । अनिर्मिद्धयोर्क्षेत्रयोर्वा सष्टिरेका पथि स्थितेरिति" "तत्रैव मध्ये भक्ते भक्तानि भक्षयन्ता । अध्वसानविधानेन कर्त्तव्यं क्षीणकर्म्मण इति" च मनुः । "द्विजस्तूर्णेषु पुष्पाणि सर्व्वतः स्वदाकरोदिति" याज्ञ० । "गोऽन्यर्थं तृणमेधांसि यज्ञार्थं वीरुधस्तथा । पुष्पाणि स्वदासीत फलानि चेति" मो० । २ अपनेतव्ये च ।

अपहर्त्तृ त्रि० अप+हृ तृच् स्त्रियां ङीप् । १ अपहारके । "निक्षेपस्यापहर्त्तारं तत्समं दापयेद्धनमिति" मनुः । क्वचित्तु नलोपस्तादिना पा० षष्ठीनिषेधात् कर्म्मणि द्वितीया ।

अपहसा पु० अपसारणार्थं हसः । १ गलहस्ते अपसारणायोग्यतः हस्तोऽस्य । २ गलहस्तेन अपसारिते त्रि० ।

अपहसित त्रि० हसेन अपसार्यते अप+हस+णिच्-कर्म्मणि क्त । १ गलहस्तादिना निरस्ते अपसारिते ।

अपहार पु० अप+हृ-घञ् । १ चौर्य्ये अपहरणे, २ अपनयने । "कर्णनासापहारेण भगिनी मे विरूपितेति" रामा० स्वाम्यनुपकारिधनत्यागे "नापहारं स्त्रियः कुर्युः पतिरिक्थात् कथञ्चनेति" स्मृतिः । "अपहारश्च धनस्वाम्यनुपयोगे भवतीति" दायभागः । ४ अपचये, ५ हानौ, ६ सङ्गोपने च ।

अपहारक त्रि० अप+हृ-ण्वुल् । १ चौर्य्यकर्त्तरि २ अपसारणकर्त्तरि ३ सङ्गोपके ४ स्वामिनस्तरापकर्षके च । "जातापहारकानु पश्चिमे" इति हितो० । अपहारकभेदाश्च मनुना दर्शिताः "द्विविधांस्तस्करान् विद्यात् परद्रव्यापहारकान् । प्रकाशांश्चाप्रकाशांश्च चारचक्षुर्महीपतिः । प्रकाशवञ्चकाश्चैव नानापण्योपजीविनः । प्रच्छन्नवञ्चकास्ते ये स्तेनादत्तादयः । उत्कोचकाश्चौपधिकावञ्चकाः कितवास्तथा । मङ्गलादेशवृत्ताश्च भद्राश्चैतत्पितैः सह । असम्यक्कारिणश्चैव महामात्राधिकृतकाः । स्त्रीसोपचारयुक्ताश्च निपुणाः पण्ययोषितः । एवमादीन् विजानीयात् प्रकाशांश्चौरकण्टकान् । "निगूढचारिणश्चान्यानसत्यानर्थसाधिन" इति ।